



Feliks Szlajfer (1949-2023)

Rok temu, w dniu 23 czerwca 2023 r. odszedł od nas Doktor Feliks Szlajfer, polski geograf, naukowiec i dydaktyk, popularyzator wiedzy z zakresu nauk geograficznych, jeden z najpopularniejszych autorów podręczników do geografii i przyrody ostatnich trzech dekad.

Feliks Szlajfer urodził się 17 listopada 1949 w Wrocławiu, w rodzinie spolonizowanych Żydów którzy ocalili przed Zagładą na terytorium Związku Sowieckiego. Ojciec, Ignacy Szlajfer, w czasach II RP działacz lewicowy i więzień polityczny, w latach II wojny światowej wcielony do Armii Czerwonej, po wojnie pracował jako urzędnik państwowy.

Matka, Maria z Lichtensztejnów, była w czasie wojny więźniem sowieckiego łagru na rosyjskiej Dalekiej Północy.

Pierwsze lata swego życia Feliks Szlajfer spędził we Wrocławiu, jednak po przełomie politycznym 1956 r. jego rodzina przeniosła się do Warszawy, gdzie młody Feliks ukończył szkołę podstawową i Liceum Ogólnokształcące nr 34 (obecnie imienia Miguela de Cervantesa), a po zdaniu matury w 1967 r. rozpoczął studia geograficzne na Uniwersytecie Warszawskim. W związku z wydarzeniami marcowymi w 1968 r., skutkującymi represjami politycznymi (Henryk Szlajfer, starszy brat Feliksa, był jednym z czołowych działaczy ówczesnego opozycyjnego ruchu studenckiego) i antyżydowską nagonką, rodzinę spotkały szykany ze strony władz komunistycznych. Pomimo represji rodzina Szlajferów nie skorzystała jednak z możliwości wyjazdu i pozostała w Polsce. Pozwoliło to Feliksowi ukończyć studia w Instytucie Geografii UW, a następnie podjąć pracę naukową i założyć rodzinę. Ze związku z Dorotą Bielik-Szlajfer, cenioną redaktorką merytoryczną różnych wydawnictw, narodził się syn Leszek.

Zainteresowania naukowe Feliksa Szlajfera koncentrowały się wokół zagadnień geografii społeczno-ekonomicznej Ameryki Łacińskiej, Europy i Polski. W 1973 r. obronił pracę magisterską pt. *Rozwój przemysłu Wenezueli po II wojnie światowej*, której opiekunem naukowym był Andrzej Bonasewicz. Po ukończeniu studiów rozpoczął pracę w Polskiej Federacji Campingu, by po roku zostać słuchaczem Studium Doktoranckiego Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, które ukończył we wrześniu 1977 r. W marcu następnego roku został zatrudniony w IGiPZ PAN, początkowo jako dokumentalista, a od maja na stanowisku starszego asystenta. W tej jednostce naukowej pracował do 2006 r., kolejno w Pracowni Krajów Rozwijających się (do jesieni 1978 r.), Zakładzie Geografii Światowych Problemów Rozwoju (do 1991 r.), Zakładzie Geografii Społecznej, Politycznej i Ekonomicznej (do 1993 r.), a ostatecznie w Zakładzie Przestrzennego Zagospodarowania (w jego ramach w Centrum Studiów Europejskich). Pracował przede wszystkim pod kierownictwem prof. Marcina Rościszewskiego, który został również opie-

kunem jego rozprawy doktorskiej pt. *Rola plantacji w kształtowaniu przestrzeni społeczno-gospodarczej na przykładzie Ameryki Środkowej*, obronionej w IGiPZ PAN w lutym 1982 r. Rozprawa ta była w owym czasie jedną z nielicznych w polskiej literaturze geograficznej, która w sposób konsekwentny stosowała koncepcję rozwoju zależnego (a także wiążącą się z nią koncepcję „centrum-peryferie”) do badań nad organizacją przestrzeni.

Po uzyskaniu doktoratu kontynuował pracę naukową w IGiPZ PAN na stanowisku adiunkta (od marca 1982 r.), za osiągnięcia w której otrzymał w 1985 r. nagrodę Wydziału VII PAN Nauk o Ziemi i Nauk Górniczych. Po przełomie politycznym 1989 r. zajmował się głównie zagadnieniem inwestycji zagranicznych w Polsce na tle inwestycji globalnych. Jako autor i współautor opublikował kilkadziesiąt opracowań naukowych i popularnonaukowych. Wśród nich był między innymi takie wartościowe pozycje, jak artykuł *Meksykańskie wspólnoty rolne* (1978), rozdział *Shaping of spatial organization in Central America in 1850-1930 under the influence of the plantation export-oriented economy* (1981), książka na podstawie rozprawy doktorskiej (1984), rozdział *Kształtowanie się przestrzeni społeczno-gospodarczej krajów gospodarczo zacofanych w warunkach rozwoju zależnego* (1986), tom *Próby ujęć globalnych* opracowany wspólnie z Piotrem Szeliągą (1988), artykuł *Poziom życia. Zarys podejść i koncepcji* (1991), opracowanie *Atlas Świata – polityka, społeczeństwo, gospodarka* (1993), którego był redaktorem i współautorem (z Bronisławem Czyżem i Marią Skoczek), artykuł *Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів і механізм їх вирішення* (1999), artykuł *Poland's return to the world economy – the foreign investment sphere* (2001), i wiele innych, ukazujących się w renomowanych czasopismach i seriach wydawniczych (*Przegląd Geograficzny, Prace Geograficzne, Dokumentacja Geograficzna, Roczniki Socjologii Wsi, Przegląd Zagranicznej Literatury Geograficznej, Geografia w Szkole* itd.).

W połowie lat 90. dokonał zwrotu w swojej działalności zawodowej, odchodząc stopniowo od pracy naukowej (w 2006 r. zrezygnował z pracy w IGiPZ PAN) i koncentrując się na przedsięwzięciach edukacyjnych. Dzięki współpracy z Wydawnictwem Nowa Era stał się popularnym autorem podręczników szkolnych do geografii i przyrody oraz publikacji poszerzających wiedzę geograficzną wśród młodzieży. Do tych ostatnich należała wydana w 1996 r. książka *Geografia dla Karoliny i Leszka* (napisana wspólnie z Mirosławą Czerny), w której tytule autorzy zawarli osobistą dedykację dla swoich dzieci. Był również autorem i współautorem takich serii podręczników jak *Geografia Polski, Geografia regionalna świata, Świat, Europa, Polska* oraz książek z ukazującej się od 2007 r. serii *Tajemnice Przyrody*. W związku z tą działalnością został w 2011 r. uhonorowany nagrodą im. Filipa Kallimacha „za rozbudzanie zainteresowania wiedzą o Polsce, zarówno w ujęciu regionalnym jak i globalnym”, przyznaną mu przez redakcję *Magazynu Literackiego KSIĄŻKI* oraz Targi Kielce.

Prócz działalności badawczej, publikacyjnej i edukacyjnej, duże znaczenie w jego aktywności zawodowej miała także praca wykładowcy. W różnych okresach życia prowadził zajęcia ze studentami na takich uczelniach, jak Uniwersytet Warszawski, Wyższa Szkoła Informatyczno-Ekonomiczna w Warszawie, Wyższa Szkoła Turystyki i Rekreacji w Warszawie czy Wyższa Szkoła Biznesu w Nowym Sączu. Podejmował także współpracę z zagranicznymi ośrodkami akademickimi, przede wszystkim w Izraelu. Jako opiekun prac dyplomowych, wypromował liczną rzeszę absolwentów. Dydaktyczno-edukacyjny dorobek jego życia w piękny i trafny sposób podsumowało wydawnictwo Nowa Era, z którym Feliks

Szlajfer współpracował przez ponad 20 lat: „Pozostanie w naszej pamięci jako człowiek życzliwy, służący zawsze dobrą radą i głęboko zaangażowany w nauczanie młodszych pokoleń Polaków”. W podobny sposób zapamiętali go również koledzy i współpracownicy z IGiPZ PAN, gdzie dał się poznać nie tylko jako gotowy do współpracy, zaangażowany i kompetentny uczestnik naukowych przedsięwzięć, ale również jako pionier nowych kierunków badawczych.

Mariusz Kowalski
IGiPZ PAN, Warszawa

